

ŽUPANOVA MICKA – PRENAREDBA, POSLOVENITEV, PREVOD, PONAŠITEV ALI ŠE KAJ?

Urban Šrimpf

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 821.163.6–22.09Linhart T.:821.112.2–22.09Richter J.

Prispevek po eni strani obravnava, kako sta slovenska literarna zgodovina in slovensko slovstvo pojmovala Linhartovo *Županovo Micko* v primerjavi z Richterjevo *Die Feldmühle*, po drugi pa skuša prikazati, kako je mogoče besedilo, ki predstavlja prvo slovensko posvetno gledališko predstavo, plodno uzreti v prevodoslovni luči.

Linhart, Richter, slovensko gledališče/literatura, prevajanje, ponovni zapis

The article aims to show how Slovene literary history and scholars have approached Linhart's *Županova Micka* in comparison with Richter's *Die Feldmühle*, and how Linhart's text, which represents the first Slovene secular theatre play, can be usefully formulated in terms of Translation Studies.

Linhart, Richter, Slovene theatre/literature, translation, rewriting

1 Uvod

Decembra 2011 je minilo 222 let, odkar je dal Anton Tomaž Linhart na odrskih deskah ljubljanskega stanovskega gledališča uprizoriti prvo posvetno gledališko predstavo v slovenskem jeziku. Predstavo je organiziral in režiral, igralci so bili njegovi prijatelji iz Društva prijateljev gledališča,¹ katerega idejni oče je bil, z njimi je vadil, bil pa je tudi sufler predstave. Ali je poskrbel za sceno in kostume, puščamo na tem mestu odprto, zanima pa nas ključno dejstvo, da je izbral in pripravil tudi besedilo. Pravi, da je »tvegal poskus sestaviti kranjsko veseloigro z imenom *Županova Micka*.«² Linhartovi označbi glede tega, kaj je pravzaprav storil z besedilom izpod peresa malodane pozabljenega avstrijskega avtorja Josepha Richterja (1748–1813), ki ga je slišal iz ust dunajskih igralcev in bral, ko je tam študiral, je sledilo še mnogo sodb, a še zmeraj kaže, da imamo Slovenci določene probleme s tem, kako opredeliti in predstaviti, tudi poučevati, Linhartovo *Micko*. Namen tega prispevka je prikazati, kako sta literarna teorija in zgodovina pojmovali Linhartovo prvo slovensko dramsko besedilo,

¹ Ena od glavnih pobud za ustanovitev so bili gotovo njegovi in Zoisovi prevodi italijanskih arij, ki so jih nato prepevale gostujoče skupine italijanskih opernih pevk in pevcev.

² Pismo K. G. Antonu, z dne 26. 1. 1790: »Ich habe den Versuch gewagt, ein krainisches Lustspiel unter dem Namm[en] shupanova Mizka, Marie, die Tochter des Supans, zu ververtigen und in dem hiesigen städtischen Theaster vorstellen zu lassen [...]«. (Gspan 1966: 147–152.) Linhart za *Matička* piše, da ga je nacionaliziral (*nationalisiert*). Velja dodati, da slovenski prevod pisma (z dne 6. 10. 1790) navaja, da je Linhart *Matička* poslovenil – posledica popolnoma drugačne rabe besede sredi 60. let v SFRJ.

ter soočiti njune izsledke s konceptualnim aparatom sodobnega prevodoslovja, ki poudarek postavlja na drugi konec. Uvodoma velja še dodati, da ni dvoma o tem, da gre pri *Micki* za prevod – poustvarjeno delo, sekundarno po svojem izvoru in obstoju. Linhart ni tega nikdar tajil, saj je na naslovnico knjižne izdaje (z l. 1790) jasno postavil: »Shupanova Mizka. Ena komedia v' dveh akteh. Prenarejena po tej nemški: Die Feldmühle«. Da je Linhart zamolčal izvorno avtorstvo, ne omaja priznanja, da je ustvaril prevedeno, sekundarno besedilo, zlasti ker se tudi sam ni nikdar podpisal pod svojo stvaritev. V istem duhu tudi recenzent premierne izvedbe v svoji oceni ne omenja avtorja izvornika. Čeprav na splošno drži, da razsvetljencem v novi epohi ni bilo bistveno razmišljati o načelnem statusu izvornika ali prevoda in so jim bile ljube »vmesne tvorbe, ki so pogosto ostajale medbesedilno neoznačene« (Stanovnik 2005: 42–51), Linhart v *Mickinem* primeru, kljub temu da sta bili v prvem planu tehtnejši pobudi – rojstvo slovenskega teatra in, kakor polaga na srce članom obujene Akademije delavnih mož, nič manj kot razsvetljevanje naroda,³ precej natančno označi izvorno besedilo. Četudi s tem ni zadostil današnjim merilom avtorskih pravic ali etičnim načelom prevajanja, povleče jasno mejo med originalom in prevodom.

2 *Micka* v virih

V nadaljevanju sledi reprezentativen, vendar gotovo ne popoln seznam (glavnih) proučevalcev Linharta, slovenskega gledališča in literature, a tudi drugih virov, ki krojijo védenje občestva. Raziskovalni namen niza je prikazati, za kaj naj bi imeli *Županovo Micko*. Prvi poskus opomenjanja Linhartovega prevajalskega postopka je bilo mogoče prebrati že naslednji dan po krstni uprizoritvi, ki je bila 28. 12. 1789. Baronu **Žigi Zoisu** pripisano (Gspan 1950: 469, Koblar 1967: 120) besedilo⁴ pravi, da je *Micka* »pravzaprav znana veseloigra *Die Feldmühle*, svobodno in čisto po običajih kranjskega naroda **prenarejena**,« in dodaja: »Izvrsten **prevod** je dal tej igri vso notranjo polnost [...].«⁵ Prva ocena, malodane slavospev, je za označbo prevoda uporabila glagol »bearbeiten«, ki po skoraj dobesebnem prevodu ustreza temu, kar stoji na Linhartovi naslovnici – pre- ali obdelati oz. pre-narediti. Istočasno pa vzpostavlja to, na kar smo opozorili zgoraj – da je *Micka* prevod – »eine trefliche Übersetzung«, prevod – izvrsten ali tak, ki zadene. Glagol ali iz njega izpeljan samostalnik in obenem vprašanje, za kakšne vrste prevod gre, pa sta vse do danes burila duhove. Temu se bo pridružilo še dejstvo, da bo *Micka* v enem dihu in zamahu pogosto združena z drugim Linhartovim prevodom – z »obdelanim«, kot določa Linhart (naslovnica iz l. 1790), *Matičkom*. Z združevanjem začne **Jernej Kopitar** v svoji *Slovnici* iz l. 1808. V opombi k primerom rabe »kateri« pravi: *Županova Micka*, še bolj pa *Matiček*, našega žal prehitro preminulega zgodovinopisca Linharta, si kot

³ Govor na prvi seji obnovljene Ljubljanske akademije delavnih (5. 4. 1781). »[...] ein Bündniß, dessen Absicht nichts weniger, als die Aufklärung Ihrer Nation [...].« (Linhart 1950: 323–448.)

⁴ *Laibacher Zeitung* 53, 29. 12. 1789.

⁵ »[...] eigentlich ist es das bekannte Lustspiel: die Feldmühle, frey und ganz nach den Kostume der krainschen Nation bearbeitet. Die trefliche Übersetzung gab diesem Stücke alle innerliche Vollkommenheit [...].«

edina omembe vredna **spomenika** naše posvetne literature še kako zaslužita drugo, *izboljšano* izdajo. (Kopitar 1808: 295.)⁶ **Matija Čop** l. 1831 nadaljuje Kopitarjev zgled: »Za slovensko narodno književnost si je Linhart pridobil zaslug zlasti s **predelavo** dveh veseloiger v domačem jeziku [...]« (Čop 1983: 96), a hkrati reagira na Kopitarjevo kritiko (glede izboljšave), s tem da Šafařiku za njegovo *Zgodovino južno-slovanskega slovstva* pošlje predelavo slovečega prvega poročila, v katerem poudarja, da je v *Micki* (torej zgolj v *Micki*) pristen kranjski zven tak, kot v le redkih kranjskih knjigah (Kalan 1979: 101–102). V revolucijskem l. 1848 je o *Micki* poročal novičar **Janez Bleiweis**, ki meni, da je bila *Micka* »**poslovenjena**«. ⁷ L. 1905 o še eni uprizoritvi poročča *Slovenski narod*.⁸ Gre za recenzijo predstave, ki poleg predelane *Micke* vključuje pred- in poigro, ki želi podoživeti okoliščine, ko je nastalo prvo dramsko besedilo. Recenzent pohvali robna dela, a graja anahronistično predelavo *Micke* in meni: »Igra *Županova Micka* bi se morala podati v isti obliki, kakor jo je **spisal** Linhart [...], predočiti bi se nam moralo **pristno** Linhartovo **delo**« (Koblar 1967: 124–125). Če je Kopitar nedoločen, Čop in Bleiweis pa natančna pri navajanju dejstva, da gre za prevod, se vsaj l. 1905, v iskanju nacionalnega literarnega kanona in v klimi, ko je nastajal npr. narodnozavedni roman *Pod svobodnim soncem* (1906/07), Linhartova *Micka* izenači z izvirnim delom. Kot bomo videli spodaj, ta odmev še zmeraj ni zamrl. L. 1925 se oglasi bratislavski profesor **Frank Wollman**. V svoji (Linhartu posvečeni) knjigi *Slovinske drama* o dramskem prvencu zapiše, da »se je priljubljena dunajska veseloigra **lokalizirala** v *Županovi Micki*« (Kalan 1979: 104). V *Zgodovini slovenskega slovstva* (1929–1938) **France Kidrič** sprva sledi zgledu Kopitar-Čop in zapiše: »Z *Županovo Micko* in *Matičkom*, ki sta bila oba srečno izbrana in spretno **ponašena**, so dobili Slovenci prve dramske tekste s trajno vrednostjo« (Kidrič 1938: 268), nato pa se korigira in opredeli za delitev glede prevajalske strategije:

Linhartov delež je pri *Županovi Micki* precej drugačen, kakor pri *Veselem dnevu*. V prvi komediji je nemška komedija Jožefa Richterja, ki jo je videl avtor na Dunaju, le »obdelana,« to se pravi, *Županova Micka* je skoraj dosloven prevod. *Veseli dan ali Matiček se ženi* je pa mnogo več kakor dosloven prevod Beaumarchaisove komedije [...] (Kidrič 1938: 713–714).

Pomembno je, da tukaj ne zanemarimo opombe (št. 423), ki nas privede do Alfonza Gspana, neutrudljivega raziskovalca Linhartovega opusa. Prav njemu gre pripisati izdiferencirano Kidričevo mnenje, ki se najočitneje pokaže v analizi, opravljeni l. 1940. Po primerjavi *Micke* in *Podeželskega mlina* pride do sklepa, da je kljub vsem preobrazbam (dogajanje na Kranjskem, slovenska imena, županova hiša namesto mlina, prstan namesto medaljona s sliko, dramaturške spremembe in krajšave) *Micka* še zmeraj prevod – spremembe se namreč ne dotikajo snovi, vsebine in oblike. Te se pokažejo šele, ko si ogledamo prevajalski postopek, ki ga Linhart aplicira na

⁶ Avtorjev prevod.

⁷ *Kmetijske in rokodelske novice*, 19. 7. 1848.

⁸ 15. 12., št. 286.

Matička; tukaj je poleg *Mickinih* sprememb prevajalec združeval po več vlog, jih črtal, petino izvirnika je izvrgel, igro je pripeljal iz Španije (ne pa iz dunajske province), spreminjal je vsebino in vpletal nove ideje in satirične domisleke, ki so usmerjeni proti fevdalizmu in v prid uporabi slovenščine v javnem življenju (Gspan 1940: 96). Najpozneje na tej točki se moramo vprašati o smotrnosti takšnega označevanja, ki meji bodisi na relativizem bodisi na pretirano razčlenjevanje. Vendar je Gspanova analiza sprožila malodane nasprotno reakcijo – novo analizo, ki se vrača k staremu pojmovanju. L. 1948 se je na Gspanovo pisanje burno odzval France Koblar. V povojni vihravi študiji se sklicuje na Kopitarja in Čopa ter dokazuje, da gre pri *Micki* za neizvirno, a »našo« igro, ki je to postala s kombinacijo »izredno srečne prireditve in krepkega domačega jezika« (Koblar [1948] 1967: 107). Koblar sicer dodaja dramaturško noto, a poskuša ponovno zabrisati mejo med obema Linhartovima dramskima prevodoma in malodane roti:

Ali ne čutimo, da je že v *Micki* Linhart povedal vse tisto, kar je nato upodobil v *Matičku*? Tam je v graščinski pisarni pokazal, kako gospóska ravna s kmetom in kako misli o njem, tu je povedal, kako kmet misli o gosposki in gospodi, da ni več top tlačan in podložnik, marveč pameten in svobodno misleč človek. (Prav tam: 111.)

Lado Kralj v kratki razpravi o slovenski gledališki literaturi iz l. 1956 oba prevoda označi kot **podomačitvi**, vseeno pa trezno ugotavlja, da so predelave v *Micki* že zaradi veliko bolj preproste predloge manjšega obsega (Kralj 1956: 1102, 1105). Temu je nekako pritegnil tudi **Anton Slodnjak**, ko je za nemško beroče občinstvo napisal delo *Geschichte der slowenischen Literatur* (1958). Po njegovem mnenju gre pri *Micki* za predelavo (*Bearbeitung*), ki ji v kaki drugi literarni zgodovini – zaradi borne predloge – ne bi smeli posvečati pozornosti, a v slovenskem primeru pomeni dolgo nedosežen začetek domače dramatike (Slodnjak 1958: 102). L. 1960 tudi **Bratko Kreft**, avtor znamenitih *Kranjskih komedijantov*, skopo zapiše: »v takem ozračju in okolju si je omislil Linhart **prevod in lokalizacijo** Richterjeve dvodejanke *Die Feldmühle*, umetniško danes dokaj skromne igrice« (Kreft 1960: 21). L. 1967 je **Alfonz Gspan** znova izdal *Matička* in mu dodal obširno spremno besedo. V njej ponovno ugotavlja, da za to, kar stoji na naslovnici (prenarejena), danes uporabljamo običajni izraz »**prevedena**«, a dodaja, očitno predvsem zaradi Koblarjeve intervencije, da je »Linhart izpovedal takrat revolucionarno demokratično misel: naše kmečko ljudstvo se hoče otresti miselnosti pasivnega, zaostalega tlačana ter se vzdigniti na položaj svobodnega, polnovrednega človeka« ter se tako precej približal zgornji Koblarjevi dikciji. Vendarle ostaja pri delitvi na prevod – *Micka*, priredba/predelava – *Matiček* (Gspan 1967: 257–292). L. 1972 je **Mirko Zupančič** v zaključku študije o Linhartovem zgodnjem opusu zapisal, da gre pri obeh prevodih za **dramaturški priredbi**, s čimer Linharta jasno postavi v vlogo dramaturga. Zdi se, da **Filip Kumbatovič Kalan** v svoji biografiji o Linhartu iz l. 1979, potem ko povzame nekatera tukaj navedena pojmovanja, soglaša bolj s Koblarjem, da je *Micka* predvsem zaradi rehabilitacije s cenzuro prepovedanega Pavlihe nekaj več kot »le« (gspanovski) prevod. Richterjevo delo je Linhartu služilo kot spodbuda, da **ustvari** živo podobo kranjskega življenja

(Kalan 1979: 105–106), ki meji že na izvorno delo. Pomemben delež k razumevanju *Micke* je prispeval l. 1981⁹ (in 1984) **Jurij Fikfak**. Prvi se je od dosedanjih opredelitev distanciral in poskušal Linhartov prevajalski postopek, zavedajoč se polemike Gspan-Koblar, zgolj opisati. Tako pride do ugotovitve, da Linhart prestavi Richterjevo zaustavljajočo se, jezikovno artistično baročno-rokokojsko in metafizično poetiko v novo linearno in imanentno razsvetljensko poetiko, kjer jezik formulira (kranjska) socialna razmerja (Fikfak 1984: 35–36). Ta na novo oblikovani svet pa ga vseeno privede v bližino Kalana, saj zaključi, da je Richterjev izvirnik le predloga za osnovno zgodbo, idejo, sicer pa Linhartu uspe v oblikovanju, poimenovanjih in vrednostnih akcentih ustvariti **novi delo** (Fikfak 1981: 40). V istem letu, torej 1984, je **Janko Kos** obe deli sicer označil kot **prevoda** ali **priredbi**, a obenem zahteval, da se preveri delež, ki ga je Linhart vložil v predelavo izvirnih del in ki bi pokazal na njegovo izvirnost. Ta je razvidna zlasti v *Matičku*. L. 1998 pa lahko v njegovem učbeniku *Književnost* preberemo, da je »izvirnika **prevedel**, delno tudi **predelal**, **dopolnil** in **ponašil**, zato ju smemo imeti za **priredbi**« (Kos 1998: 49). L. 2005 **Matjaž Kmecl** navrže, da gre pri *Micki* za »nadvse znano **priredbi**« (Kmecl 2005: 88). Od Kosovega učbenika se lahko za konec ozremo še v dvoje aktualnih in najbolj prodajanih učbenikov oz. beril, in sicer v osnovnošolski *Dober dan, življenje* (osmi razred) in srednješolska *Branja 1* (prvi letnik gimnazij in strokovnih šol). V prvem je za *Micko* dvakrat uporabljen glagol **posloveniti** (*Matiček* je predelan; Honzak 2010: 215), slednji pa se po bežni omembi uspeha *Micke* takoj osredini na *Matička* (zaradi izseka) in se opredeli glede *Micke* šele v kratkem orisu Linhartovega življenja – zanjo pravi, da jo je Linhart »**napisal**« (Ambrož 2009: 338).

3 *Micka* v prevodoslovni luči

Kot vidimo, pojmovanje precej niha. Z distance dobimo celo občutek, kot bi si avtorji prizadevali naštetim čim več sinonimov za besedi »prevod« in »prevajanje«. Linhart naj bi *Micko* oz. *Die Feldmühle* pre naredil, prevedel, predelal, poslovenil, spisal, lokaliziral, ponašil, obdelal in doslovno prevedel, priredil, podomačil, dramaturško priredil, dopolnil ali kar (na novo) ustvaril in napisal. Namesto da se izgublamo v poplavi označb, katerih skupni imenovalec je dejstvo, da gre za prevod, je mogoče obravnavo v *Micko* uvesti¹⁰ s pomočjo (prirejenega) koncepta, ki ga je v 80. in na začetku 90. let minulega stoletja razvil André Lefevere (Lefevere 1982 [2008], 1992a) in kar je Vinko Möderndorfer kmalu za njim (Möderndorfer 1994) bolj intuitivno formuliral kot ponovni zapis (*rewriting*). Čeprav gre za še eno, novo poimenovanje, je njegov namen povsem drugačen. Odlepi se od starih di- ali trihotomy, novi naziv pa pomeni le vrata v srž tematike, ki jo odpira Linhartova *Županova Micka*, ki zavzema ključno mesto v slovenskem slovstvu, saj vzpostavi nov žanr – dramatik. Pri tem ni toliko pomembno, katero oznako nadenemo sekundarnemu

⁹ Diplomsko nalogo (1981) je tri leta pozneje strnjeno objavil v članku.

¹⁰ Zaradi prostorske omejitve na tem mestu zgolj nakazujemo, kako bo potekala raziskava v prihodnosti. Za primer celostne aplikacije glej npr. Aksoy 2001.

izdelku, ampak kaj je do njega privedlo, v kakšnih okoliščinah in zakaj. Znotraj pojmovanja prevoda kot ponovnega zapisa¹¹ je za novonastala besedila ključna npr. oblast, vplivni posamezniki ali institucije, vsakokratne poetike in sam prevajalec. V sistemu t. i. patronatov (*patronage system*) so ključnega pomena ideologija, ustaljene navade in priučeni vzorci življenja ali statusna ter tudi finančna razmišljanja, ki nudijo osnovo za diskusijo o razmerjih moči v sestavu (*Gefüge*) prevodnega procesa. Lefevere je razširil proučevanje, da bi lahko odkrito poudarjal ideološko in družbeno-kulturno pogojenost prevajanja in segel po socioloških konceptih (Kocijančič Pokorn 2009: 45). Pri tem se je naslonil na opisno prevodoslovje. Deskriptivizem se je nekaj let poprej izkazal kot izjemno plodno področje v prevodoslovju, saj se po eni strani izmika staremu ekvivalenčnemu kalupu dobesečno/smiselno oz. potujitveno/podomačitveno, ki vse od Cicerona in Sv. Hieronimusa prek Luthra in Schleiermacherja do dandanes trdovratno spremlja študije o prevodih, po drugi pa premika osišče v kulturološke študije. Skupaj s Susan Bassnett si je Lefevere nato prizadeval, da bi se prevodoslovje premaknilo stran od besede in besedila h kulturi in položaju literature v njej. Te se je Lefevere lotil s pomočjo »sistema«, kakor so ga razvili ruski formalisti. Prevajanje in prevod pojmuje kot diskurzivno delovanje, ki je umeščeno v sistem literarnih konvencij, mrežo institucij in socialnih delovalnikov (*agents*), ki pogojujejo produkcijo besedil, prevod pa je nadalje ena o mnogih možnosti (delne) reprezentacije realnosti (Asimakoulas 2009: 241–242). Čeprav se odloči za sistem, pa tega ne dojema v strogih in nemogočih, utopističnih okvirih, saj se obenem opira na M. Foucaulta in R. Barthesa – pri prvem na razlago mehanizmov moči, pri drugem na izpodbijanje samoniklosti besedila in romantičnega avtorja – genija. Prav za *Micko* je analiza, kot jo priporoča Lefevere, še posebej primerna. Linhart prevaja v skladu s svojimi (osebnimi) razsvetlenskimi preferencami in z ozirom na preroditeljski program (poetika), kot se je razvil znotraj Zoisovega kroga, za prevod pa izbere gledališko igralko, ki v miselnem okviru dunajskega dvora zaseda strukturno mesto grško-antične satirske igre (nastane prevod, ponovni zapis, ki izvornik izrine). Zois sodi v patronat, saj ponuja finančno in prostorsko zaledje za delovanje svojega krožka, kakor tudi aktivno spodbuja rojstvo gledališča, napisal naj bi tudi prvo oceno. Prav tako se pokaže razmerje moči in dvoboj med ideologijo vzpenjajočega se janzenizma in razsvetlenskimi spodbudami, kakor tudi tendence izdiferenciranega patronata, ki ga sestavljajo nasprotujoče si tendence Cerkev, Dunaja in prostozidarjev. Različni zorni koti, ki jih uzremo skozi tako obravnavo, pa nakazujejo tudi novo usmeritev – potrebo po razpravi o uprizoritvi kot enem od temeljnih, če ne osnovnih, izhodiščnih (prevajalskih) namenov Linhartove dramske besedilne dejavnosti, ne glede na to, kako je poimenovana.

Za konec velja omeniti še en dejavnik, na katerega opozarja Lefevere: diskurz o delih literature in reproduciranje znanja z različnimi obravnavami (*universe of discourse*), ki jih lahko prav tako pojmujejo kot ponovni zapis. *Micka* je lep primer, kako rigidno, pikolovsko vztrajanje na napačnem poudarku, ne da bi decidirano

¹¹ Tudi pre-napis; Lefevere uporablja tudi izraz refrakcija – v smislu spremenjene smeri valovanja pri prehodu v/skozi drugo snov.

izpostavilo formativno in historično-specifično vlogo *Micke* kot prevoda, proizvede ravnodušen zapis, da je Linhart »napisal« prvo slovensko posvetno dramsko besedilo.

Literatura

- AKSOY, Berrin, 2001: Translation as Rewriting: The Concept and Its Implications on the Emergence of a National Literature. *Translation Journal* 5/3.
- AMBROŽ, Darinka idr., 2009: *Branja 1: berilo in učbenik za 1. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- ASIMAKOULAS, Dimitris, 2009: Rewriting. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Uredili Mona Baker in Gabriela Sladanha. London, New York: Routledge.
- ČOP, Matija, 1983: *Pisma in spisi*. Uredil Janko Kos. Ljubljana: Mladinska knjiga. Kondor 206.
- FIKFAK, Jurij, 1981: *Linhartova Županova Micka in Richterjeva Die Feldmühle*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Oddelek za slavistiko.
- FIKFAK, Jurij, 1984: Elementi za branje Linhartove Županove Micke in Richterjeve Die Feldmühle. *Slavistična revija* 32. 19–36.
- GSPAN, Alfonz, 1940: Linhartova Županova Micka in Richterjeva Die Feldmühle. *Slovenski jezik* 3 1/2. 84–97.
- GSPAN, Alfonz, 1950: Opombe. Anton Tomaž Linhart: *Zbrano delo. Prva knjiga*. Ljubljana: DZS. 453–575.
- GSPAN, Alfonz, 1966: Pisma A. T. Linharta gornjeljužiškemu preroditelju dr. Karlu Gottlobu Antonu. *Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja* 8–9. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej.
- GSPAN, Alfonz, 1967: Anton Tomaž Linhart. Njegova doba, življenje in delo. *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*. Maribor: Založba Obzorja. 179–303.
- HONZAK, Mojca idr., 2010: *Dober dan, življenje: berilo za osmi razred osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- KALAN, Filip, 1979: *Anton Tomaž Linhart*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- KIDRIČ, France, 1938: *Zgodovina slovenskega slovstva od začetkov do Zoisove smrti: razvoj, obseg in cena pismenstva književnosti in literature*. Ljubljana: Slovenska matica.
- KMECL, Matjaž, 2005: *Tisoč let slovenske literature*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- KOBLAR, France, 1967: »Županova Micka« v slovstvu in na odru. *Gledališki list SNG Drama* 2/XLVII. Ljubljana: Slovensko narodno gledališče Drama. 107–125.
- KOCIJANČIČ POKORN, Nike, 2009: Prevodoslovno proučevanje literarnih prevodov. Nike Kocijančič Pokorn (ur.): *Sodobne metodologije v prevodoslovnem raziskovanju*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- KOPITAR, Jernej, 1808: *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. Laibach: bey Wilhelm Heinrich Korn.
- KOS, Janko, 1985: Začetki slovenske dramatike in Evropa. *Jezik in slovstvo* 30 (1984/1985). 227–232.
- KOS, Janko, 1998: *Književnost. Učbenik literarne zgodovine in teorije*. Maribor: Založba Obzorja.
- KRALJ, Vladimir, 1956: O rojstvu slovenske gledališke literature. *Naša sodobnost* 4/12. 1101–1105.
- LEFEVERE, André, 1982 [2008]: Mother Courage's Cucumbers: Text, System and Refraction. Lawrence Venuti (ed.): *Translation Studies Reader*. London: Routledge.
- LEFEVERE, André, 1992a: *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. London, New York: Routledge.
- LEFEVERE, André, 1992b: *Translating literature: practice and theory in a comparative literature context*. New York: The modern language association of America.
- LINHART, Anton Tomaž, 1950: *Zbrano delo. Prva knjiga*. Ljubljana: DZS.
- MÖDERNDORFER, Vinko, 1994: Prevajanje – ponovno zapisovanje že napisanih zgodb na svoj način. Majda Stanovnik idr. (ur.): *Prevod – posnetek, reprodukcija, interpretacija. Prevajanje dramatike*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.

Simpozij OBDOBJA 31

SLODNJAK, Anton, 1958: *Geschichte der slowenischen Literatur*. Berlin: W. de Gruyter&Co.

STANOVNIK, Majda, 2005: *Slovenski literarni prevod 1550–2000*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Studia litteraria).